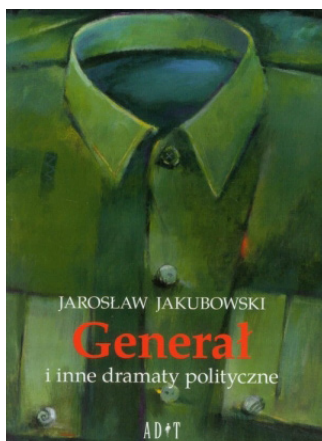

Generał i inne dramaty polityczne

ADiT, Warszawa 2014

Jakubowski napisał sztukę o zdradzie. Generał w samym sobie dostrzega postać Judasza, to on wyznaje, że głos sprawiedliwości „mówi że jestem mordercą”. Te i podobne do nich frazy, które tak często wypowiada bohater, nie są niczym innym niż antycypacją rozprawy sądowej, próbą obiektywizacji oceny własnej postawy.

Wojciech Kudyba

Opis

Najważniejsze zdarzenia zostały w utworze wpisane w logikę oczekiwania: spotkania bohatera z sekretarzem, obiad z córką (który okaże się obiadem pożegnalnym), narada z przyjaciółmi, a wreszcie i nieudana próba samobójcza. Na co więc czeka generał? Wiemy to od początku dramatu: na wyrok. Jutro ma zapasć wyrok. Wszystko, co mówią bohaterowie, już od pierwszej sceny wypowiedane jest wobec widma procesu, w obliczu nadchodzącego werdyktu. Cała akcja dramatu toczy się w jednym pomieszczeniu, właśnie wokół okna. To ono stanowi centralne miejsce akcji. Mogłoby sugerować jakąś możliwość otwarcia przestrzeni, ale nawet wtedy, gdy bohater próbuje wyrzeć przez nie na ulicę, mamy wrażenie, że prowadzi go ono raczej w głąb siebie niż w stronę zewnętrżności. Tylko na pozór jest więc oknem na świat. W istocie jest lustrem, w którym generał widzi jedynie swe własne poczucie winy, którego ucieleśnieniem staje się nawiązujący do kluczowych tekstów romantyzmu wizerunek kobiety w czerni. Wydaje się, że poczucie osaczenia, które towarzyszy generałowi, związane jest nie tylko ze świadomością istnienia tych, którzy już dawno ocenili jego postawę. Ma też charakter wewnętrzny. Tym, kto oskarża, jest w utworze nie tylko trybunał sprawiedliwości, który

łatwo deprecjonować w geście wyparcia winy. W proces, który się toczy, zamieszana jest nie tylko opinia publiczna. Tym, kto w dramacie Jakubowskiego broni i oskarża generała, jest sam generał. Ciekawe, że i przez niego samego, i przez innych bohaterów sztuki mundur bywa traktowany jako symbol wizerunku postaci historycznej. Powracające, przypominające objawy nerwicy natręctw, obsesyjnie powtarzane przez żonę generała zabiegi oczyszczenia munduru oznaczają w istocie skrupulatną, być może podszytą strachem dbałość o *image*, o zewnętrzny obraz postaci – taki, który dzięki mediom przedostaje się do świadomości społecznej. Znaczenie takich oczyszczających gestów jest niemałe. Wizerunek generała jest przecież częścią większej całości – elementem istotnej narracji historycznej, składnikiem ideologicznej opowieści, której okruciny raz po raz padają z ust postaci dramatu. Tym większe czeka nas zaskoczenie, gdy pod koniec dramatu okaże się, że proces to fikcja wymyślona przez żonę generała i jego przyjaciół. Każdy z tych bohaterów chce ratować swoją własną pozycję w świecie i cały obszar dóbr symbolicznych i materialnych, który się z tym wiąże. Czy ich zabiegi kończą się pełnym powodzeniem? Tak, bo procesowi rzeczywiście nie ma. Nie, bo generał w ostatniej

scenie odkrywa prawdę i decyduje się na odstonięcie okna. Didaskalia hiperbolizują tę scenę, autor stylizuje ją na akt sądu ostatecznego, ale zarówno dramat, jak i jego epilog każą widzieć w niej raczej znak gorzkiej ironii niż patosu.

W rozmowie z Justyną Jaworską autor sztuki mówił, że epilog jego utworu jest przeniesiony z Internetu: „Wszystkie wpisy internautów pochodzą z mojego blo-

ga, na którym komentowałem dokument *Towarzysz generał* i zastanawiałem się nad ewentualną konwersją Jaruzelskiego na katolicyzm, nad możliwością odkupienia. Zaskoczyło mnie, że ten krótki tekst wywołał kilkaset komentarzy. Wybrałem tylko najbardziej reprezentatywne. Głównie te związane z Polską, bo mam wrażenie, że za mało w sposób poważny rozmawiamy o naszej historii”.

Autor

Jarosław Jakubowski to członek grupy literackiej „Topoi”, autor wierszy i opowiadań, przede wszystkim jednak utalentowany, wielokrotnie nagradzany dramaturg.

Tematy do dyskusji

- W jakiej mierze bohater utworu Jakubowskiego symbolizuje uniwersalny problem dyktatorów w różnych częściach świata – mających na sumieniu zbrodnie?
- Dlaczego główny bohater tak tęskni do tego, by stanąć przed sądem?
- Jaką funkcję pełni w dramacie córka generała?
- W jakiej mierze postaci Czesława i Floriana można odnieść do rzeczywistych osób z otoczenia Jaruzelskiego?
- Jakie znaczenie ma epilog dramatu?

Poleca

Wojciech Feliks Kudyba – polski poeta, krytyk, historyk literatury. Profesor nadzwyczajny w Katedrze Literatury Współczesnej UKSW. Współzałożyciel grupy poetyckiej „Topoi”.

